

Grundlagsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till föräldraskapslag och till lagar som har samband med den

Till lagutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till föräldraskapslag och till lagar som har samband med den (RP 132/2021 rd): Ärendet har remitterats till grundlagsutskottet för utlåtande till lagutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsråd Salla Silvola, justitieministeriet
- ordförande Leena Meri, lagutskottet
- utskottsråd Marja Tuokila, lagutskottet
- justitieråd Tuomo Antila, högsta domstolen
- professor Mikael Hidén
- äldre universitetslektor Liisa Nieminen
- professor Tuomas Ojanen
- professor Kaarlo Tuori
- professor Veli-Pekka Viljanen
- professor Jukka Viljanen.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- professor Martin Scheinin.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att det stiftas en föräldraskapslag. Det föreslås att faderskapslagen och moderskapslagen ska upphävas. Dessutom föreslås det ändringar i flera andra lagar.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2023.

Utlåtande GrUU 26/2022 rd

I motiven till lagstiftningsordningen granskas lagförslagen med avseende på bland annat grundlagens 6 § om jämlikhet och 10 § om skyddet för privatlivet och för personuppgifter.

Lagförslagen kan enligt regeringens uppfattning behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

LAGUTSKOTTETS BEGÄRAN OM UTLÅTANDE

Lagutskottet har sammanfört behandlingen av propositionen om föräldraskapslagen med behandlingen av två lagmotioner (LM 13/2020 rd och LM 20/2021 rd). I lagmotionerna föreslås det att 44 § om fristen för väckande av talan om upphävande av faderskap upphävs. Under behandlingen i lagutskottet har det dessutom väckts frågor om bland annat retroaktiv tillämpning av bestämmelserna om frister och om bestämmelserna om återbrytande av lagakraftvunna avgöranden. Lagutskottet begär i enlighet med 38 § 2 mom. i riksdagens arbetsordning utlåtande av grundlagsutskottet om hur de frågeställningar och förslag som beskrivs närmare i begäran om utlåtande ska bedömas med avseende på grundlagens bestämmelser och internationella människorättskonventioner.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

(1) Regeringen föreslår att det stiftas en föräldraskapslag som kombinerar bestämmelserna i faderskapslagen och moderskapslagen. Samtidigt föreslås det sådana justeringar som visat sig behövas vid tillämpningen av lagarna. I propositionen föreslås det dessutom ändringar i nio andra lagar.

(2) De föreslagna bestämmelserna är av betydelse framför allt med avseende på skyddet för privatlivet enligt 10 § i grundlagen och artikel 8 i Europakonventionen, artikel 3 om barnets bästa och artikel 7 om barnets rätt att bland annat känna sina föräldrar i konventionen om barnets rättigheter. Propositionen redogör också för Europadomstolens avgörandepraxis.

Frist för talan om upphävande av föräldraskap

(3) Bestämmelser om fristen för väckande av talan om upphävande av föräldraskap föreslås i 50 § i föräldralagen. Enligt huvudregeln i 1 mom. ska talan väckas inom två år från barnets födelse eller från det att föräldraskapet fastställdes. Det föreslås ingen frist för barnets egen talerätt, vilket motsvarar nuläget.

(4) Enligt det föreslagna 50 § 2 mom. kan talan prövas även om den har väckts efter fristens utgång, om käranden har haft laga förfall eller anför något annat vägande skäl till att talan inte har väckts tidigare. Talan ska dock lämnas utan prövning, om talan inte väckts inom ett år från det att skälet att avstå från att väcka talan hade upphört. Skillnaden jämfört med den nuvarande regleringen är att det sätts ut en exakt frist. Enligt gällande lagstiftning ska talan väckas utan dröjsmål när det inte längre finns något skäl att avstå från att väcka talan. Dessutom föreslås det att kravet på att skälet ska vara vägande ska lindras.

Utlåtande GrUU 26/2022 rd

(5) Fristen på två år som är huvudregeln i den föreslagna bestämmelsen motsvarar bestämmelserna i den befintliga faderskapslagen och den befintliga moderskapslagen. Faderskapslagen har kommit till med grundlagsutskottets medverkan (GrUU 46/2014 rd). Utskottet granskade då ingående de frågor som tidigare gällde fristen för fastställande av faderskap. Utskottet fäste inte särskilt avseende vid tidsfristerna enligt 44 § i faderskapslagen. I Europakonventionens tillämpningspraxis har fristerna för talan om upphävande av föräldraskap ansetts godtagbara (se t.ex. Yildirim mot Österrike (den 19 oktober 1999) och Darmon mot Polen (den 17 november 2009), förutsatt att fristerna inte är så ovillkorliga eller stela att talan inte kunde väckas också när misstanken om faderskap väcks först efter att fristen löpt ut (se t.ex. Shofman mot Ryssland av den 24 februari 2006). Grundlagsutskottet har ingenting att invända mot den föreslagna regleringen.

(6) Lagutskottet har beslutat att sammanföra behandlingen av propositionen om föräldraskapslagen med behandlingen av två lagmotioner (LM 13/2020 rd och LM 20/2021 rd). I lagmotionerna föreslås det att 44 § om fristen för väckande av talan om upphävande av faderskap upphävs. Lagutskottet har i sin begäran om utlåtande till grundlagsutskottet redogjort för lagmotionerna och andra frågor som aktualiserats under behandlingen av ärendet i utskottet, bland annat om retroaktiv tillämpning av bestämmelserna om frister och om bestämmelser om återbrytande av lagkraftvunna avgöranden. Lagutskottet begär utlåtande av grundlagsutskottet om hur de frågeställningar och förslag som beskrivs närmare i begäran om utlåtande ska bedömas med avseende på grundlagens bestämmelser och internationella människorättskonventioner.

(7) Enligt 74 § i grundlagen ska grundlagsutskottet ge utlåtanden om grundlagsenligheten i fråga om lagförslag och andra ärenden som föreläggs utskottet samt om deras förhållande till internationella fördrag om mänskliga rättigheter. I 38 § 2 mom. i riksdagens arbetsordning sägs det att om det i fråga om ett lagförslag eller något annat ärende som ett utskott bereder råder oklarhet om lagförslaget eller ärendets grundlagsenlighet eller förhållande till fördrag om de mänskliga rättigheterna, ska utskottet begära utlåtande om saken av grundlagsutskottet. Bestämmelsen kompletterar 74 § i grundlagen (TKF 1/1999 rd, s. 22).

(8) Grundlagsutskottet noterar att lagutskottets begäran om utlåtande inte innehåller något specificerat förslag till bestämmelse om vilket utlåtande begärs. De lagmotioner som nämns i begäran om utlåtande är inte heller aktuella i grundlagsutskottet. Grundlagsutskottet anser att det inte ingår i utskottets uppgifter enligt 74 § i grundlagen att göra en föregripande bedömning exempelvis om hur ett lagförslag som eventuellt lämnas i framtiden förhåller sig till grundlagen (GrUU 20/2013 rd, s. 4, se även GrUU 23/2021 rd). Grundlagsutskottet bedömer således inte regleringsalternativen i lagutskottets begäran om utlåtande. Om lagutskottet går in för att föreslå ändringar i bestämmelser av det slag som skisseras i begäran om utlåtande, ska ändringarna föreläggas grundlagsutskottet för behandling.

Lagen om assisterad befruktning

(9) I propositionen föreslås det att lagen om assisterad befruktning ändras så att kvinnliga par i samband med assisterad befruktning får välja också spermier vars donator har samtyckt till att faderskapet fastställs. I propositionen föreslås det inte någon motsvarande valmöjlighet för par som består av en kvinna och en man.

Utlåtande GrUU 26/2022 rd

(10) I motiven till lagstiftningsordningen granskas regleringen med avseende på grundlagens 6 § om likabehandling och förbud mot diskriminering. Enligt grundlagsutskottets uppfattning medför de föreslagna bestämmelserna inga problem med avseende på 6 § i grundlagen.

Uppgifter för kommunerna i landskapet Åland

(11) Enligt 8 § 4 mom. i den föreslagna föräldraskapslagen tillämpas vad som i 8, 19, 22 och 66 § föreskrivs om välfärdsområden på Åland på kommunerna i landskapet Åland. Till följd av regleringen kommer kommunerna i landskapet Åland att ha hand om sådana uppgifter som efter ingången av 2023 på andra håll i Finland hör till välfärdsområdena. Grundlagsutskottet anser att det inte finns något konstitutionellt hinder för en sådan reglering (GrUU 18/2022 rd, stycke 8). Grundlagsutskottet har dock påpekat att det med tanke på Ålands självstyrelse vore lämpligare att i stället för att införa ett lagstiftningsarrangemang som liknar det som regeringen nu föreslår göra de behövliga ändringarna i självstyrelselagen för Åland (GrUU 18/2022 rd, stycke 9).

FÖRSLAG TILL BESLUT

Grundlagsutskottet anför

att lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Helsingfors 5.5.2022

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Johanna Ojala-Niemelä sd
medlem Outi Alanko-Kahiluoto gröna
medlem Bella Forsgrén gröna
medlem Jukka Gustafsson sd
medlem Maria Guzenina sd
medlem Hannu Hoskonen cent
medlem Olli Immonen saf
medlem Hilikka Kemppi cent
medlem Mikko Kinnunen cent
medlem Anna Kontula vänst
medlem Mats Löfström sv
medlem Jukka Mäkynen saf
medlem Wille Rydman saml
medlem Heikki Vestman saml

Sekreterare var

utskottsrad Liisa Vanhala.